

Şehrin Nafızası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

CİLT: 7 • SAYI: 22

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

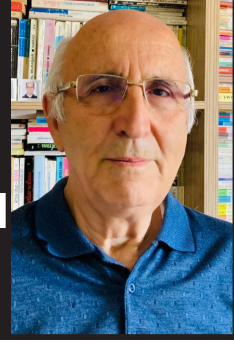
8 EKİM 2025 ÇARŞAMBA

A black and white portrait of Ahmet Haşim, a man with a mustache, wearing a suit and tie, looking directly at the camera.

AHMET HAŞİM'İ ANMA PROGRAMI VE BASINDAKİ YANSIMALARI

AHMET HAŞİM'İ ANMA PROGRAMI VE BASINDAKİ YANSIMALARI

**MUSTAFA
ÖZCAN**

Giriş

Ahmet Haşim'in özelinde Hakk'ın rahmetine kavuşan önemli büyüklerimiz için yapılan ihtifallerin neden az ilgi uyandırdığı sorusu sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Konu şöyle gelişmiştir:

Merhum Ahmet Haşim, ölümünün 8. yıl dönümü vesilesiyle Eyüp Halkevi tarafından anılacak ve mezarı başında bir tören yapılacaktır. Sembolizmin büyük ve hassas şairi için Eyüp'teki mezarlığa gidilir. Kabri başına gidildiği zaman Haşim'i ziyarete gelenlerin sadece ihtifali hazırlayan Eyüplü birkaç genç olduğu hayretle görülür. "Cemaat arasında tanınmış münevverlerimizden hiçbiri yoktur; hatta işin garibi program mucibince şairin mezarı başında söz söyleyecek olan zat dahi gelmemiştir. "Özetle yapılan tören, büyük şairin ruhunu "taziz değil, taciz etmekten ve bu güzel teşebbüsü yapan Eyüp Halkevinin vefakâr çocuklarını inkisara uğratmaktan ibaret kalmıştır."

Ne yazık ki, birçok büyük Türk ölüleri karşısında aynı lakaydinin gösterildiği bilinen bir gerçektir. Oysa Türk milleti kadirşinaslığı ve vefakârlığı ile meşhurdur. Bilhassa aydınlarımızın bu konuda düşündükleri önemlidir. Kendilerinin de içinde olduğu bu duyarsız durum nasıl giderilebilir? **Son Posta** gazetesi bu konuda bir anket yapmış soruna ışık tutmaya çalışmıştır. Şimdi ankete katılanlar ve verdikleri cevaplara bir göz atalım. Daha sonra anma toplantısının

basındaki akislerine yer verelim:

Büyüklerimiz İçin Yapılan İhtifaller Neden Bu Kadar Az Alâka Uyandırıyor?

Konuya son derece olumlu yaklaşanlardan birisi Muhittin Birgen'dir. Ona göre ölmüşlerimizi hatırlamak, onların meziyetlerini zikretmek ve bu topluma verdikleri iyi şeylerden dolayı bu çeşit vesilelerle takdir edip hatıralarına şükranla dönmek güzel bir şeydir. Bunu hepimiz bir vefakârlık ve bir cemiyet sevgisi borcu olarak tanınmalı ve tutmalıyız. Kütle tarafından tanınmış ve sevilmiş olmanın derecesiyle ilgili olan bu ölçüye dikkat etmediğimiz zaman, belki de ölümlerimizin hatırlarını rahatsız edebiliriz.¹ Edip Hakkı Süha Gezgini de memlekette iz bırakmış şahsiyetlerin ölüm yıldönümlerinde candan bir alâka ile anılmamasından üzüntü duymuştur. Fakat içinde yaşanan zaman itibarıyla bazı mazeretlerin bulunabileceğini de göz önünde tutmaktadır. Katılanların sayısından ziyade üzerinde durduğu husus söz verip de gitmemektir. Gitmeyenleri kimse affetmez. Yine bu türlü alışkanlıklar, toplumun vicdanına yerleşmedikçe, daima hayal kırıklığı söz konusu olabilecektir.²

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu yazarı Peyami Safa konuya bir başka açıdan yaklaşmaktadır. O, mevlit ile ihtifali ayırmaktadır. Ay-

1 "Muhittin Birgen Diyor ki", **Son Posta**, Sayı: 3898, 6 Haziran 1941, s.1/7

2 "Edip Hakkı Süha'nın Düşünceleri", **Son Posta**, Sayı: 3898, 6 Haziran 1941, s.1/7

İÇİNDEKİLER

• AHMET HAŞİM'İ ANMA PROGRAMI VE BASINDAKİ YANSIMALARI
MUSTAFA ÖZCAN

• TURHAN NASIL ÇILDIRDI...?
ŞABAN KUMCU

rica her yıl ihtifal düzenlenemeyeceği kanaatindedir:

"Mevlûd başka, ihtifal başkadır. Her sene ihtifal yapılmaz. Ancak büyük merasimler 10, 20 veya 25 sene gibi devreler sonunda yapılır. Sonra, ben birçok ihtifaller için davetiye almıyorum ve ekseri habersiz kalıyorum. Demek, bunda ihtifali tertip edenlerin de hatası var. Bu hata, Türk münevverlerini vefasız gösteriyor. Bu kötü ihmal, doğrusu kaybettiğimiz kıymetleri ölümünden daha beter öldürüyor"³

Şair Mithat Cemal Kuntay bu ilgisizliğin önüne geçilmesinden yanadır. Onun dikkati ise ikide bir kullanılan "büyük" kelimesi üzerindedir. Kime büyük denir? Büyük âlim, büyük şair, büyük hekim kimse bunlar hakkında bir karar vermek gerekir. Bunlar öldükleri için büyük olmamalıdır. Yine bu insanların teşekkülleri, kulüpleri, çırakları olmalıdır. İşte o zaman kabirleri de kalabalık olur."⁴

Prof. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu bu ilgisizliği normal bulmakta ve II. Dünya Harbi'nin sürdüğünü hatırlatmaktadır:

"Fevkalade bir zamanda yaşıyoruz. Her milletin, bütün insanların dikkati harp üzerine çevrilmiştir. Maşeri irade bütün enerjisini buhranları gidermek için sarf ediyor. Bu aralık yapılan bir ihtifal, kimin için olursa olsun, mevsimsizdir. Bence alakasızlık denilen şeyin sebebi bu olsa gerektir. Bu alakasızlığı anormal bulmuyorum. Çünkü daha büyük, daha şiddetli ve mukaddes bir alâka tarafından sevk edilmiştir. Böyle zamanlarda düşünecek şey tekdir: Yurdun ve vatanın müdafaası..."⁵

Görüldüğü gibi herkes olaya farklı bir açıdan yaklaşmıştır. Ahmet Haşim'in adını anmadan genel sözlerle düşüncelerini belirtenler olduğu gibi "büyük" kavramını tartışmaya açanlar da bulunmuştur. Şimdi gelelim Ahmet Haşim'in anma törenindeki gelişmelere.

İhtifale Dair Haberler

Şair Ahmet Haşim'in ölümünün 8 inci yıldönümü münasebetiyle Eyüp Halkevi tarafından tertip edilen ihtifal, 4 Haziran 1941 tarihinde mezarı başında yapılır. İhtifale yani törene saat 14.00'te Halkevi Reisi Şahab Efe tarafından söylenilen bir hitabe ile başlanır. Daha sonra merhumun en yakın arkadaşlarından Salih Zeki Aktay, Ahmet Haşim'e ait "hatıra ve tahassüsleri"ni anlatır. Aktay konuşmasında, "daha genç denecek bir yaşta 1933 yılının 4 Haziran'ında ölen Haşim'in, şiirleriyle her zaman yaşayacağını belirtmiştir. Ondan sonra gençler tarafından şairin eserlerinden bazı parçalar inşat edilmiş ve Eyüp Halkevi tarafından mezarına bir çelenk konulmuştur."⁶

Tan gazetesi, mezarı başındaki törende, küçük bir kız öğrencinin Haşim'in kısa bir şiiri okuduğunu, gece de bazı Halkevlerinde Ahmet Haşim'in hatırasının "taziz edildiği"ni bildirmektedir.⁷ "Ahmet Haşim'in Hatırası Taziz Edildi" başlıklı haberde ise saat 15.00'de Halkevinde bulunan kalabalık bir edebiyatçı grubu ile Ahmet Haşim'in dostları, mezarını ziyaret ederek, oradaki programı uygulamışlardır. Burada dikkati çeken husus, "kalabalık bir edebiyatçı grubu" ifadesidir.⁸ **Son Telgraf** ise bu törenin Haşim'in üçüncü ölüm yıldönümü münasebetiyle düzenlendiğini ifade etmektedir. Kabri başında konuşanlardan birisinin Salih Şükrü Aktay (aslında Salih Zeki Aktay) olduğunu haber vermektedir.⁹ Maalesef bu iki yanlış, haberlerin son derece dikkatsiz yazıldığını göstermektedir. Benzer yanlış **Vakit** gazetesi de yapmış, Haşim'in 3. ölüm yıldönümünde anıldığını, mezarının başında Şahap Efe'den başka Salih Şükrü Aktay'ın konuştuğunu yazmıştır. Oysa Salih Zeki Aktay, ünlü bir şairdir ve bunun bilinmemesi son derece yadırgatıcıdır. Ayrıca Ahmet Haşim, 3 yıl önce değil, 8 yıl önce bu dünyadan göç etmiştir.¹⁰ **Son Telgraf**'ta ise Aktay yerine Atay yazılmıştır.¹¹

Bu konuda en geniş bilgiyi **En Son Havadis**

3 "Romancı ve Muhamir Peyami Safa Ne Düşünüyor?", **Son Posta**, Sayı.3898, 6 Haziran 1941, s.1/7

4 "Şair Mithat Cemal Diyor ki", **Son Posta**, Sayı: 3898, 6 Haziran 1941, s.1/7

5 "Terbiyecisi Prof. İsmail Hakkı Baltacıoğlu Ne Diyor?", **Son Posta**, Sayı: 3898, 6 Haziran 1941, s.1/7

6 "Ahmet Haşim" **Son Posta**, Sayı: 3897, 5 Haziran 1941, s.4

7 "Dün Ahmet Haşim'in Mezarı Başında Toplananlar", **Tan**, Sayı.2082, 5 Haziran 1941, s.2

8 "**Haber Akşam Postası**", Sayı: 3335, 5 Haziran 1941, s.2

9 "Ahmet Haşim İhtifali", **Tasviri Efkâr**, Sayı. 4732-376, 5 Haziran 1941, s.4

10 "Ahmet Haşim'in Hatırası Anıldı", **Vakit**, Sayı. 8403, 5 Haziran 1941, s.3

11 "İki İhtifal", **Son Telgraf**, Sayı. 1526, 5 Haziran 1941, s.

gazetesi vermektedir. Eyüp'te mezarının başında konuşma yapan Halkevi Başkanı Şahap Efe, bu kabil toplantıların halkın şuurunda ve gençliğin bünyesinde yapacağı olumlu tesirlerden bahsetmiş ve büyükleri anmanın yalnız bir sanat severlik aşkı değil, milli bir vazife olduğunu söylemiştir. Onu, Celâleddin Ezine, şair Sabahattin Kudret, Salih Zeki Aktay'ın konuşmaları takip etmiştir. Konuşmacılar şairin edebi hüviyeti, edebi mevkiî üzerinde durmuşlar, tahliller yapmışlardır. Haşim'in şairlik hüviyeti altında bir de mücadeleci ruhu bulunduğu belirtilmiş, ısırtıcı hicivlerinden şişmekler çıktığını söylemişlerdir. Hadiye Aydın ve Samim Kocagöz de Haşim'in eserlerinden parçalar okumuşlardır¹².

Ahmet Haşim İçin Neler Yazılmıştır?

Anma programının Ahmet Haşim için bir takım yeni yazıların yazılmasına vesile olduğunu görüyoruz. O günlerin basınıni taradığımızda bunlardan birkaçına rastladığımızı belirtmek isteriz. Bizce en keskin ve sert yazıyı Emin Bülend kaleme almıştır. Yazısında rahmetli Haşim'e hatırlatmalarda bulunarak insanların vefasızlığını vurgulamıştır.

Mezarının başında toplananlar otuz kişi kadardır. Aralarında yaşarken hayatında peşinden hiç ayrılmayanlardan, "benim iyi dostlarımdandır" diye sayıkladıklarından hiçbirisi ama hiçbirisi yoktur. Her vesile ile adını istismar edip sütunlar dolduran gazeteler, hani sekiz satırlık bir fıkrasını neşredebilmek için birbiriyle yarış etmiş olanların, birbiriyle kavga etmiş olanların, peşini günlerce kan ter içinde kalarak kovalamış olanların gazeteleri, Eyüp'ün ıssız bir köşesinde yapılan bu mini mini toplantıya en okunmaz sahifelerinin en görünmez köşelerinde lütfen sekiz satır verebilmişlerdir. Emin Bülent şöyle seslenir Haşim'e: "Sen ki daima yalnızlıktan şikâyet etmiştin Haşim. Hayatında hiçbir zaman dünkü kadar yalnız kalmamış olduğunu sana söyleyebilirim dostum."

Yazara göre dost diye tanınanların çoğu iyi gün dostudurlar. Hayatta bazen düşman, bazen rakip diye gördükleri ise kara günlerde insanı hatırlarlar. Kadıköy'deki o mini

mini apartmanında şairle gülüşenler, şiirlerine hayran, zekâsına övgü düzenler, boğaz vapurlarında şöhretine "dellâllık edenler" bu törende maalesef ortada yokturlar. Buna karşılık Eyüp'teki törene Salih Zeki Aktay başkanlık etmiştir: Oysa Ahmet Haşim, onun şiirlerini manzume olarak dahi kabul etmezdi. Hani Haşim'i "ihtiyar hayta" diye sinirlendiren şair.

Öte yandan Emin Bülent de Haşim'in mezarının başında olanlar arasında bulunamamıştır. Bunun için bir mazeret de ileri sürmemektedir. Çünkü bizzat ayağına kadar gidilmiş ve kendisini ısrarla çağırılmışlardır. Hatta birkaç söz söylemesi için istekte bulunmuşlar ve o da kabule mecbur kalmıştır. Böyle olduğu halde sözünü tutamamıştır. Bunun sebebini de Haşim'in dünyamızdan göçtükten sonra insanoğlunun çok daha fazla maddileştiğini, robotik hale geldiğini söyleyerek açıklamıştır.¹³

Oysa Haşim'in eski öğrencisi Fitnat Akay böyle düşünmez. Hayat dolu şahsiyetini bildiği hocasına ölümü asla yakıştıramaz. Ona göre, Haşim için hiçbir şeyin ortası yoktur. "Ya hep ya hiç" sözü tamamıyla onun için düşünülmüş gibidir. O ya sever ya sevmeyen ya dost veya düşmandır. Her şeyi ya en sıcak ya da en soğuk şekilde hisseder ve yazılarında öyle yansıtır. Sınıftaki halini de şöyle anlatır:

"Sınıfa girdiği aman bütün talebesi, ağzından çıkacak renkli cümleleri adeta içer gibi dinlerdi. Haşim'in her sözünde renk ve ışık vardı. Konuşması akan bir sel gibiydi.

Haşim'i belki sevmeyenler vardır. Fakat yazılarının nazım veya nesir olsun, cazibesine kapılmayan var mı, bilemem".

Kısaca Haşim, bazıları tarafından hiç sevilmeyen, fakat onu iyi tanıyanlar tarafından en derin ve en yakın hislerle sevilen bir arkadaş, bir hoca, bir şairdir.¹⁴

Hakkı Süha Gezgın "Anılmak ve Unutulmak Meselesi" başlıklı yazısında bu konuyu irdelemiş ve "Dün matbaada bana bir genç başvurarak; "Ahmet Haşim'in ihtifali yapılacaktı. Mezarına kimse gelmedi. Hatta nutuk söylemeyi taahhüt eden hatipler bile" diye konuştuğunu nakletmiş ve bu vefasızlık karşındaki düşüncelerini sorduğunu

12 "Ahmet Haşim İhtifali" **En Son Havadis**, Sayı: 191, 4 Haziran 1941, s.3

13 Emin Bülend, "Ahmet Haşim'le Bir Dertleşme", **En Son Havadis**, Sayı: 191, 5 Haziran 1941,

14 Fitnat Akay, Şair Haşim'in Ölümlü Yıldönümü: Bir Talebesinin İhtisasları", **Vatan**, Sayı: 282, 4 Haziran 1941, s.4

ifade etmiştir. Hakkı Süha Gezgini, daha önce Tevfik Fikret için de aynı şeyler söylediğini, gene böyle acı bir vefasızlık gösterildiğini bildirmiştir. Ona göre “teşkilatlı bir makamın himmetine ermeyen her ihtifalin akıbeti budur.” Çünkü ihtifal, vicdanlarda aynı borcu, nabızlarında aynı vuruşu taşıyan insanların işidir. Ahmet Haşim’in arkasında böyle bir kalabalık söz konusu olmadığı gibi onu sahiplenen örgütlü bir kuruluş da yoktur. Dolayısıyla Hakkı Süha bunu biraz da doğal karşılamak gerekir demeye getirmektedir¹⁵.

Halit Fahri Ozansoy’un şair oğlu Gavsî Ozansoy, Hikmet Münir Ebciyoğlu’na da Haşim için düzenlenen törene ilişkin bilgi verir; kimsenin gitmediğini, söz söylenmesi istenilen, kararlaştırılan hatiplerin bile bulunmadığını söyler. Bunun hakkında neler düşündüğünü sorar. Toplumda görülen bu kayıtsızlık karşısında fikrini almak ister.

Hikmet Münir’in düşünceleri şöyle özetlenebilir:

Soruyu soran genç bir şairdir. Yeni neslin şairidir ve Ahmet Haşim’in ihtifaline kimsenin rağbet göstermemesinden mütevellit suçun sorumlusunu ararken ilk aklına gelen eski nesildir ve onları töhmet altında bırakmaktadır. Bu eski nesil Ahmet Haşim’in hatırasına fiili alâka göstermemiştir. Yaşlı ve bunamış oldukları veya kendilerinden başka kimseyi düşünmedikleri için gitmemişlerdir. (Genç şairler, eski nesli bu sözlerle eleştirmişlerdi. M.Ö) Fakat gençler? Evet, gençler niçin gitmedi? Hikmet Münir haklı olarak bu soruyu onların da kendilerine sorması gerektiğini hatırlatmaktadır. Bu memlekette en uygun ve etkili tedbirler, gençlerin parlak zekâlarından beklenmelidir. Hele edebiyat sahasında her fırsatta ileri sürdükleri yeni yeni fikirleri, yazdıkları sütun sütun yazıların ardından olumlu bir takım tezahürler de belirmesi tabii olmaz mı? Girişim, organizasyon, uygulama, liyakat gibi konularda gençler önderlik edemez mi? Ahmet Haşim gibi bir tarihi edibin şahsiyetini diriltmeye hiç kimse katılmamışsa, gençler bunu telafi etmeliydi. O zaman “Biz gençlerden başka kimse gelmedi” diyebilirler ve eski edebiyat neslini suçlayabilirlerdi.

Hatta onlara “ne maziye hürmet edersiniz ne de hürmet edecekler imkân verirsiniz. Edebi hayat ve anane öyle idare edilmez, böyle idare edilir... Yıkılın karşımızdan!” deme hakkını kendilerinde görebilirlerdi. Yazar bu sözleriyle, genç edebiyatçıların da önemli bir eksiğini göstermiş olmaktadır.¹⁶ Cumhuriyet gazetesi yazarı “Birkaç Söz: Sene-i Devriye başlığı altında düşüncelerini belirtmiştir. Yazar N. (muhtemelen Nadir Nadi) tanınmış bir adamın vefatından sonra toplumdaki gelişmeleri tespit etmiş, olup bitenleri sırasıyla anlatmıştır.

Ona göre tanınmış bir adamın vefatından sonra onu şöhretine uygun bir şekilde uğurlarız. Eğer öldüğü sıralarda modası geçmiş bir üstat ise, gazetelerden şikâyet sözleri yükselir. “Bahtsız şair” uğrunda bu kadar mısralar karaladığın millet bak seni unutmuş, arkanda dört, beş dostundan başka kimse yoktu! Hâlbuki sen ne büyük bir adamdın. Hakiki kıymetin ancak yarın anlaşılacak” tarzında makaleler, fıkralar yayınlanır. Ardından uzun bir sessizlik. Herkes şairin adını bile unutmak üzeredir. Bu kez “sene-i devriye” imdada yetişir. Üç beş şahsi dostun teşvikiyle mezar başında küçük bir kalabalık toplanır. “İyi idi, hoştu!” şeklinde birkaç “hitabe”de bulunulur. Bu durum, her yıl (sene-i devriye) tekrarlanır ama bu törene katılanlar her seferde azalır. Ölen üstadın yakın dostları hayatta kaldığı müddetçe bu durum böyle sürer. Onlar da bu dünyadan el etek çekti mi, artık şair mi, edip mi, üstat her kimse onu arayan, soran olmaz. Bir gün merak edecek olsanız, hakkında kitap bulmak bile kolay değildir¹⁷.

Mehmet Kaplan ise Hüsamettin Bozok’un Haşim hakkındaki kanaatine katılmaz. Hüsamettin Bozok, edebi eserlerde insanlara yol gösterecek bir işaret olmasından yanadır. Bunu taşımayan bütün sanat eserleri iflâsa mahkûmdur. Mehmet Kaplan yazısında Bozok’un, muharririn insanlara yol göstermekten ne kastettiğini araştırmakta ve onun fikirlerinin neden yanlış olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Kaplan’a göre, pek eski olduğu halde İlyada ve Odise, bu prensip icabı kıymetsiz midir? Böyle düşünmek yanlıştır. Her güzel

15 Vakit, Sayı: 8404, 6 Haziran 1941, s.3

16 Hikmet Münir, “Genç edebiyatçıların Bir Eksikliği”, Vakit, Sayı. 8404, 6 Haziran 1941, s.3

17 N. , “Birkaç Söz: Sene-i Devriye”, Cumhuriyet, Sayı: 6044, 6 Haziran 1941, s.1

eser, insanları kendisine cezbetmektedir. İnsanlara bir şeyler vermektedir. Mehmet Kaplan, sanat eserini güneşe benzetmektedir. Güneş bize nasıl aydınlık, sıcaklık, yağmur, ağaç ve hayat veriyorsa, sanat eseri de hisler ve fikirler yağdırır. Dünyayı sevdendir. Bu bakımdan Ahmet Haşim asla itham edilemez. Bize tabiatı sevdirenlerden biri de odur. Ahmet Haşim, insanlara güzel hisler duyuran bir şairdir. Dolayısıyla sanat anlayışında insanlara yol göstermiyor diye eleştirmek, iflas ettiğini söylemek, doğru bir hareket olamaz.¹⁸

Refii Cevad Ulunay da Haşim'in anılmasına kayıtsız kalamamış ve onun hakkında uzunca bir yazı yayımlamıştır. Yazısında birisi dört yüz, diğeri sekiz yıl önce ölen iki şairin isimlerini yan yana getirdiğini söyler. Bunun sebebi, her ikisi arasında edebi akım(meslek) bakımından bir yakınlık görmüş olmasıdır.

Ulunay'a göre edebiyatçılar, Ahmet Haşim'i Türk edebiyatında sembolizm mektebinin bir kurucusu gibi kabul ederler. Yazar bu görüşü doğru bulmaz. Ahmet Haşim, mektepte bulunduğu sıralarda Paul Verlaine, Emile Verheren, Albert Samain gibi Avrupa'nın büyük sembolistlerinin etkisinde kalmıştır. O sembolizmin şairlerinden birisidir, kurucusu değildir. Şarkta yetişen pek çok sembolist şairlerin en önemlilerindendir. Yalnız, sembolizmi daha mahalli, daha milli ve daha anlaması güç bir hale koymuştur.

Şiiri sessiz bir şarkı olarak kabul eden Ahmet Haşim, şarktaki sembolizmden haberdardır. Şark sembolizmi Haşim'e gelinceye kadar imbikten süzüle süzüle damlamış, bu hassas şairin elinde çok daha ince bir hale gelmiştir. Ulunay, bu tespiti yaptıktan sonra Fuzuli ile Haşim'in yaşadığı ortama değinmiş, on iki yaşlarında İstanbul'a gelerek Galatasaray Lisesi'ne giren şairin, -kendisinden yukarı sınıfta bulunmasına rağmen- mektep hayatını çok güzel hatırladığını belirtmiştir.

"Takvimden Bir Yaprak" yazısına göre, şark edebiyatı kendisini hiçbir zaman sembolizmden kurtaramamıştır. Haşim'in anlattığı manadaki şiir, şarkta daima o hüviyet altında görülmüştür. Ulunay, burada tasavvufu hatırlatmakta, Nesimi'nin şiirini

yazısına taşımakta, şark edebiyatının Sadi, Hafız, Urfi gibi şairlerini anmaktadır. Daha sonra da Fuzuli ile Haşim'in şiirleri arasındaki benzerlikler/ paralellikler üzerinde durmuş, ısıncı hicivleri bulunan şairi şöyle tanıtmıştır:

"Hususiyeti büsbütün başka türlü idi. Rind meşreb, alaycı, hazırcevap ve hayatta kaleminden başka sahalarda beceriksiz bir adamdı. Ehemmiyetsiz sebeplerden dolayı arkadaşlarıyla darılar, yine ehemmiyetsiz bir sebeple barıştırdı.

Recaizade Mahmut Ekrem'in oğlu da bu konuda görüşlerini dile getiren yazarlardandır.

Ercüment Ekrem Talu, şairin ölüm yıldönümünde onunla aynı okulda (Mektebi Sultanî'de) okumuş olmalarından başlayarak görüşlerini anlatmaya başlar. Öncelikle Haşim'i okul kıyafetiyle ve yeni terlemeye başlayan bıyıkları ve ergenlikli siması ile hatırlar. Haşim'in çirkinlik kuruntusuyla yaşamış olmasına değinir. Köklü ve asil bir aile olan Bağdatlı Âlûsîzadelerin neslinden geldiğini belirterek okulda, şiir ve edebiyatla ilgisi olan arkadaşlarının üzerindeki etkisine işaret eder. Bu etkinin şairlik kudretinden ziyade "kelâm kudretine" dayandığını ileri sürer. O sıralarda Sultani'de Tahsin Nahid, Emin Bülend gibi iki şair vardır. Bu iki şairin şiirleri, Haşim'in anlamlandırmakta zorlandıkları şiirlerinden daha çok hoşlarına gitmiştir.

Haşim'in okulda beğenilen başka bir tarafı da sohbetleridir. Ercüment Ekrem, sohbetlerini dünyada eşi bulunmaz diye nitelendirmekte, okulun büyük avlusunda Haşim'in etrafında toplanıp, bir konu açarak onu konuşturduklarını söylemektedir. Bu sohbetler bazen ince iğneleme, bazen de eleştiri ve yergi şeklinde sürdürülmüştür. Hatta yazar, bazen Haşim'in kendi hakkında çok ağır hükümler verdiğine tanık olmuştur. "Ömrünce süren bedbahtlığının tek sebebi budur." demiştir.

Öte yandan boğazına düşkünlüğünü, ağır yemekler yediğini gören Ercüment Ekrem onu uyarmaya çalışmış ve ondan şu cevabı almıştır: "Azizim! Gönlümü, ruhumu doyduramadım. Bari bırak da rahat rahat karnımı doyurayım!" Kısaca yazar, büyük şairi

¹⁸ Mehmet Kaplan, "Ahmet Haşim İflas mı Etmiştir?", *Vatan*, Sayı: 286, 8 Haziran 1941, s.7

"merdümgiriz" olarak nitelemekte, "muztarip yaşadı, muztarip öldü" diyerek görüşlerini ifade etmektedir.¹⁹

Burhan Cahit ise sanat ve edebiyat âşığı bir grup gencin Ahmet Haşim'in mezarına çiçekler koyduklarını, essiz edibin eserlerinden parçalar okunarak hatırasının "taziz" edildiğini yazmaktadır. Buradaki "sanat ve edebiyat âşığı bir grup genç", aslında Eyüp Halkevinin gençleridir. Onu belirtmemektedir. Ayrıca Haşim'in "iyi tahlil edilmemiş bir zekâ ve sanat timsali" olduğunu ifade etmektedir. Bu yüzden onu anlamak için birkaç basamak yükselmek gerektiğini ileri sürmektedir. Kendisi, Haşim'in yakın bir dostu, eserlerinin hayranı bir kişidir. Fakat henüz onun kudretini kavramış değildir. Burhan Cahit, eserlerini her okuyuşta onun "derin, nazif ve ince ruhuna" biraz daha yaklaştığını düşünmektedir. Onun gözünde Haşim, "hisler ve fikirlerle kelimeleri oynatan bir kalem" hünercisidir. Bundan dolayı yazılarını iyice anlayabilmek için bir çırpıda okuyup geçmemek gerekmektedir.

Haşim'in hususiyetlerini kısa bir yazıda anlatmak mümkün değildir. Çünkü şair "müstehtez ve kuvvetli bir kültürü olan edip"tir. Nesri, şiirinden de üstündür. Özellikle Avrupa gezisinden sonar yazdığı fıkralarla bir zamanlar şahane bir üslup diye telakki edilen Cenap Şehabettin'in fantezilerini çok aşmıştır. Dolayısıyla bugünün gençlerine, Haşim'i anlamaya çalışmalarını öğütmektedir. Ayrıca şöhretin nasıl geldiğini ve öldükten sonra da bir çığ gibi nasıl gittikçe büyüyüp arttığını düşünmelerini istemektedir.²⁰

Ahmet Haşim'le İlgili Güzel Bir Hatıra

Ahmet Haşim'i gündeme getiren Eyüplü gençlerdir. Onun için bir anma programı düzenlemişlerdir. Bu vesileyle Ahmet Haşim bir kere daha basında söz konusu edilmiştir. Eyüplü gençler üzölmüşlerdir ama vaktiyle yine Eyüplü gençler Ahmet Haşim'i toplantılarına davet etmişler ve ona gerçekten büyük bir saygı ve ilgi göstermişlerdir. Şairlere nasıl saygı ve sevgi gösterilmesinin güzel bir örneğini vermişlerdir. R. Sabit'in, Ahmet Haşim'e ait bir hatırasını buraya taşıyalım. Şimdi bu hatırayı kısaltarak nakledelim:

rak nakledelim:

"(...) Bugün mezarı Eyüp'te bulunan Haşim, 15 sene evveline kadar Eyüp civarını ve daha ilerisini hiç bilmezdi. 15 yıl kadar evvel, Eyüp civarında oturan bazı gençler bir edebi zümre meydana getirmişler, edebiyatla uğraşıyorlardı. Bu gençler arasında Selahattin Enis, Osman Cemal Kaygılı, Müfit Necdet, Mustafa Ragıp, Kemalettin Turgut vardı.

Bu gençler Ahmet Haşim'le Yahya Kemal'i Eyüp'e davet edip, görüşmek arzusunu gösterdiler. İki üstadı bir gün Eyüp'e yemeğe davet ettiler. Meğer o zamanlar Ahmet Haşim'le Yahya Kemal dargın imişler. İkisinin aynı günde bu davete icabet etmesi mümkün görülmedi. Bunun üzerine evvelâ Haşim, sonra da Yahya Kemal çağrıldı.

Haşim'in davete icabet ettiği gündü. Gençler, şairi Bostan iskelesinde karşıladılar. Sonra buradan sandallara binildi. 15-20 kişilik bir grup olmuşlardı. Haşim, en güzel bir futaya kuruldu. Bu futanın hamla küreklerine Osman Cemal Kaygılı, sıvıya küreklerine de Fikret Adil yapışmıştı. Siliftarağa'ya (Silahtarağa olabilir) gidildi. Haşim, dereyi, sazları, kamışları, kurbağaları görünce, kendi şiirlerini hatırlamış, uzun uzun bunlardan bahsetmiş, bazı mısralar okumuştur.

Haşim, İstanbul'un bu köşesini ilk defa görüyordu. O gün faydalı, edebi muhasebeler yapıldı. Eski, yeni şiirlerden bahsedildi. Mehtapta yemek yenildi. Gece yarısı, yine sandallarla döndü. Avdetde şarkılar, gazeller, Nedin'in şiirleri okundu. Böylece Eyüp'e gelindi. Haşim, Eyüp'te mükellef bir faytona bindirildi. Ramis'te eski şair ve gazetecilerden Haşim Sami'nin köşküne gidildi. Ahmet Haşim, o gece orada misafir edildi. Ahmet Haşim, o günden sonra Eyüp'teki gençlerin fahri hamisi olmuştu.

Bir müddet sonra, bir Ramazan gecesi, Yahya Kemal'i de aynı gençler, yine Eyüp'te ağırlamışlar, kendisine bir iftar ziyafeti vermişlerdi."²¹

Sonuç

Öncelikle Eyüplü gençleri kutlamak gerekir. Çünkü Ahmet Haşim'in ölümünün sekizinci yıldönümünde Ahmet Haşim'i

19 Ercüment Ekrem Talu, "Ahmet Haşim" *Son Posta*, Sayı. 3897, 5 Haziran 1941, s.2

20 Burhan Cahit, "Ahmet Haşim", *Son Posta*, Sayı. 3898, 6 Haziran 1941, s.3

21 "Ahmet Haşim'le Yahya Kemal'in Dargın Olduğu Senelerde", *Son Telgraf*, Sayı: 1529, 8 Haziran 1941, s.3

hatırlamışlar ve Halkevinin de desteğiyle onu anmak istemişlerdir. Yalnız Ahmet Haşim hakkında konuşacak, dostları, sevenleri verdikleri sözü tutmamışlar ve programın sönük geçmesine vesile olmuşlardır. Bu durum basında yankı uyandırmış, 30 kişiyle yapılan bir anma programının toplumun yeterli bir duyarlık içinde olmadığı şeklinde yorumlanmış, hatta vefasızlık olarak nitelendirilmiştir.

İhtifallerin az itibar görmesinin sebebini öğrenmek üzere farklı kişileri soru yönetilmiş, alınan cevaplar genellikle farklı olmuştur. Kimisi bu anma törenlerini yapanların arkasında toplulukların, grupların olması gerektiğini söylemiş, kimisi yaşanan ortama, (II. Dünya Harbi), tarihe dikkati çekmiş, dünyanın çok önemli bir zaman diliminde bulunduğunu hatırlatmıştır. Kimisi de anma programlarının kimlere yapılması gerektiğini düşünürken, "büyük" kavramını tartışmaya açarak, kimlere böyle denebileceği üzerinde görüş belirtmiştir. Peyami Safa ise çok kez bu programlardan habersiz bırakıldığını ifade etmiş, bazen aydın kişilerin haksız yere töhmet altında kaldığına dikkati çekmiştir. Hakkı Süha Gezgini'nin dediği gibi Ahmet Haşim gibi ediplerin, büyük insanların en büyük kâbusu unutulmaktır. Böyle insanlar

zamanında parlamış, zamanında alkışlanmış ve şöhretini genişletmiş ama sonunda fani dünyaya son vermiştir. Ancak bu durum sadece Ahmet Haşim için söz konusu değildir. Tevfik Fikret'i anma törenlerinde de buna benzer durumların yaşandığını Hakkı Süha Gezgini belirtmektedir.

Aslında Eyüplü gençlerin vakiyle Ahmet Haşim'e gösterdikleri saygı, bir büyük sanatçıya nasıl davranılması gerektiği hususunda güzel bir örnektir. Onlara hayatta ne kadar sevildiklerini ve takdir edildiklerini gösterebilirsek... Onların kültürümüze, sanat dünyamıza katkılarını yeterince ve nesnel olarak ortaya koyabilirsek... Bu durum, biz okurları, sanatçılara değer veren insanları asla küçültmez. Ayrıca bu güzel alışkanlıklar/ anlayışlar toplum içinde yerleşir ve nesiller boyu sürer. İşte o zaman nesillerin birbirini suçlamaları yahut arkasına sığınan mazeretler de ortadan kalkacaktır.

Son söz olarak diyebiliriz ki, kültür hayatımızda toplumumuzun değer verdiği sanatçılara hem sağlığında hem de vefatından sonra da sahip çıkalım. Onların anılarını yaşatalım. Bu, bizce yapılması gereken önemli bir görevdir. "Hafıza-i beşer nisyan ile mahlûdür" diyen Muallim Naci'yi haklı çıkaralım.

GÜLİSTAN'IN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

دولت جاوید یافت هر که نکو نام زیست
کز عقبش ذکر خیر زنده کند نامرا

İyi bir adla yaşayan kişi sonsuz devlet buldu.

Çünkü ardından hayırla anılmak onun adını diri tutuyor.

(Şeyh Sâdî)

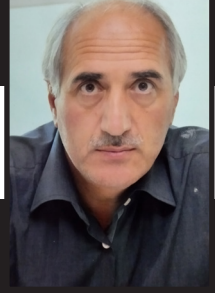
ÖLÜMSÜZLÜK

*Ölümsüz olmak istersen çalış, dürüst ol, iyi bir adla yaşa,
Yarın hayır dua ile ansınlar, geçmesin bu fani ömrün boşa.*

8 Ekim 2025

(Ahmet Sevgi)

TURHAN NASIL ÇILDIRDI...?

ŞABAN
KUMCU

*Senin için ben ağlarım,
Benim için kim ağlasın..?*

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, 20 Mart 1922 yılında yazdığı **Çağlayanlar** kitabının önsözünde şunları yazar:

"Ey Türk..! Bu satırları mazinin destanlarını, bugünün hicranlarını söyleyip, bir keman gibi inlemek için yazdım. Bu kemani ana vatanın sinelerinden yonttum. Tellerini kalbimin damarlarından çıkardım. İstedim ki bu sazın ahengini yalnız sen duyusun. Bu acıklı inilti-ler yalnız sana dokunsun...

...Çile çekmeyen varlığını duyamaz...Bundan sonra duy ve anla ki medeniyet denilen büyük gürültünün manası makinedir. Ve makineyi Avrupa'nın elinden aldığı zaman, senin ruhunun onunkinden daha asil, senin kalbinin onunkinden daha temiz olduğunu anlayacaksın.

....Kanatlı hercai menekşeler gibi kelek-ler, ekinlerin sessizliğinde uçuşurken bu kitapçıktan birkaç sayfa okunsun. O sırada çehrenizde parlayacak bir tatlı gülümseyiş, gözlerinizden gelecek bir ılık yaş, çocukla-rınızın hüznü ruhunda belki bir ışık, bir rahmet olur. ...Bu masallarla arzu ettim ki senin firuze ruhuna tatlı bir renk, altın kal-bine parlak bir cila vereyim..."

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, "Turhan Nasıl Çıldırdı" hikâyesini 1922 yılında yazmıştır. Turhan'ın hikayesi, Osmanlı İmparatorlu-ğu'nun cephelerde aldığı yenilgilerden ve toprak kayıplarından sonra, İstanbul'un işgal edilmesiyle sonuçlanan kargaşada, milletimizin hafızasında derin izler bırakan hayal kırıklıklarının hikâyesidir. **Turhan**, büyük umutlarla ve içinde gizleyemediği sevinç ve coşkuyla İskenderiye'den bir va-purla, **Adalar Denizi "Ege"** üzerinden ana vatana, **İstanbul'a "Dersaadet'e, Payitah-ta"** doğru bir yolculuğa başlar. Çok heyecanlıdır. Yolculuk sırasında zihni berrak, beklentileri yüksek, sevinçli doruğundadır. Gördüğü her şeyi hafızasına kaydeder. Hissettiklerini saf ve temiz duygularla günlü-ğüne not eder.

Turhan, daha yolculuğun ilk günlerinde gördüğü manzaralar karşısında, hayal kırık-lığı yaşar. Çelişkilere düşer. Derin düşünce-lere dalar. Hayalleriyle hakikatler arasında bağlar kurmaya çalışır. Her karşılaştırma-sında geriye dönüşler yapar... Bir yüzyıl içinde nereden nereye geldiğimizi hayalin-de canlandırır. Turhan'ın milletine, mem-leketine, büyük Türk tarihine sınırsız sev-gisi ve ihtişamlı dönemlere sonsuz hasreti vardır. Hayallerini yazarken heyecanlanır, ızdırabını ifade ederken, kelimeleri bir alev topuna döner. Sessiz çılgınlık atar. Ruhun-da derin boşluklar oluşur. Hikâye boyunca Turhan'ın kelimeleri bir kıvılcım gibi yüre-ğimizi yakar, boğazımız düğümlenir. Yaşa-dıklarını ruhunda hisseder, hissettirir.

Yazılarında edebi sanatlarla zenginleştiril-miş sanatkarane bir üslubu vardır. Yazıları teşbihler, tezatlar, fiziki ve ruhi tasvirler, ses tekrarları ve bolca istifade ettiği sıfatlarla süslenmiştir. Düz yazıları şiir gibidir. **Ömer Seyfettin** gibi, hikâyelerinde milli duygula-rı, milli heyecanı dile getirmiş, berrak, sade, akıcı üslubu ve zevkli Türkçesiyle hikâye diline yeni bir ruh kazandırmıştır. Onun ya-zılarında Türkçemizin bütün güzelliğini ve inceliğini görürüz. Seçtiği konular yerlidir.

Rumeli, Kafkas ve Anadolu Türklüğü'nün yaşadığı dramlar ve Osmanlı Devleti'nin yı-kılış dönemi onun yüreğini yaralamıştır.

Çağlayanlar kitabı, nezih hikâyelerle do-ludur. "Ayşe Kızla Vato, Sümbül Kokusu, Üzümcü, Altın Ordu, Gözyaşı Çeşmesi" gibi birçok hikâyesinde, duygularını en üst perdeden yaşar. Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Türk Yurdu Cemiyeti kurucularından ve Türk Ocağı'nın üyelerindendir. Galatasa-ray Lisesi'nde okumuş, Muallim Naci'nin talebesi olmuştur. Aynı okulda öğretmenlik yapmış, Ahmet Haşim ve Hamdullah Suphi Tanrıöver'de onun öğrencileri olmuştur.

Turhan'ın Günlüklerinden...

18 Nisan 1911 Cuma,

"Üç gündür Akdeniz'de dolaşıyorum. Türk bayrağı çekmiş bir gemiye rasgelmedim. Yunan bayrağı, İngiliz bayrağı, Fransız bayrağı... Nerede Oruç Gaziler, Turgut Reisler..? Barbaroslar, Piyaleler nerede...?"

Napolyon bir zaman **Akka'da** "Asya bir adam bekliyor..." Diye ayağını yere vurmuş. O adam..! Hani...? O adam, o adam ben olacağım...! Bu çeliği ben cilalayacağım. Bu peygamberler yurdunda, bu kahramanlar diyarında alimler, mucitler, zenginler yetiştireceğim...!"

Asya, İnsaniyetin ninesi Asya. Asya'ya nur, Afrika'ya medeniyet, Türk'ün meşalesinden uçacak. Türkeli'nin her bucağında mektepler, üniversiteler, müesseseler açılacak. Her vilayetin iklimine göre, birer, ikişer odalı taş veya tuğladan yapılmış evlerin planlarını sancaklara, kazalara gönderip, mimar ve müfettişler gezdirerek Türkeli'nde yaşayanlara inşaat tekniklerini öğreteceğim....

....(Payitahta), İstanbul'a, bir İslam Türk kisvesi giydireceğim. Okullarıyla, bahçeleriyle, şadırvanlarıyla, sebilleriyle, camileriyle, kütüphaneleriyle, hamamlarıyla, saçaklı, nurlu, üstü kapalı geçitleriyle, taş yapı binalarıyla, yarış, ok, ata binilen meydanlarıyla, güreş, idman, nişan yurtlarıyla, tertipli, düzenli yazılarıyla, danışma meclisleriyle, matbaalarıyla, kongre salonlarıyla, İslam dünyasının her tarafından gelecek talebelerin yurtlarıyla, hastaneleriyle, tiyatrolarıyla, musiki icra edilen konservatuarlarıyla, bankalarıyla, fabrikalarıyla, İslam ve Türk milletlerine ait müzeleriyle ; İslam ve Türk illerini bolluk, bereket merkezi yapacağım." Milletim, o dünkü boğa, bugün bir kaplumbağa olmuş. Onu hapishanesinden, eğreti hapishanesinden keder ve cehalet hapishanesinden kurtaracağım. Ona benliğini, ümidini, gururunu, efendiliğini, hakanlığını, keşif ve buluşçuluğunu iade edeceğim....

Artık güvertede kimse kalmamış, herkes birer ikişer kamaralarına çekilmişti. Gece nin ıssızlığıyla daha güir yükselen çarkların gürültüsü, daha tizleşen denizin hışırtısı arasında Turhan'ın gizli benliği, gizli hayaliyle karşı karşıya kalmıştı. Başını sandalyenin arkasına dayamış, gözlerini, kendisine pek yaklaşan koyu kurşunu göğe ve kendisine pek alışkan, yalışkan oynak yıldızlara

dikmiş ve dalmış gitmişti. Rüyasında **Yavuz Sultan Selim'i** gördü. Cuma namazını beraber kıldı. Büyük Hakan'ın huzuruna çıktı. "Yazık ki cihan bir padişaha yetecek kadar büyük değildir", sözünü tekrar işitti. Titredii.

Turhan'ın babası Kara Memişoğlu Süleyman, Manisalıydı. Kardeşi Osman Çavuş'la 93 Moskof muharebesine katılmışlardı. Biri Kafkas cephesinde, diğeri Zağra'da bulunmuşlardı. Süleyman Kafkasya'da Ruslara esir düşmüş, hastalandığından dolayı memleketine dönememişti. Önce Moskova'ya sonra Kazan'a gitti. Orada Hemşinli bir ekmekçinin yanında çalıştı. Daha sonra kendi fırının açtı, İşlerini geliştirdi. Zengin bir Tatar'ın kızıyla evlendi. Biri kız, diğeri erkek iki çocuğu oldu. Erkeğin adı Turhan'dı. Çocuklarının eğitimine dikkat etti. Babası Turhan'ın yeteneğini ve hevesini görerek onu hukuk ve sosyal bilimler okuması için Paris'e gönderdi. Turhan tahsilini bitirince, babasının yanına döndü.

Turhan, büyük sözlü, büyük fikirli, hırslı bir gençti. Babası oğlunu tüccar, iş adamı yapmak istiyordu. Oğlunu ikna etmek için sarfettiği bütün emekler boşa gitti. Turhan'ın arzusu siyasetle uğraşmaktı. Milleti için, İslamiyet için yaşamak ve çalışmak istiyordu. Büyük bir nam bırakmak emelindeydi. Bu ümit ateşi, bu iman nuru daima yüreğini, dimağını yakıyor, geceleri uykusunu kaçırıyordu. Gündüzleri elinde kitap, harita saatlerce çalışıyor ve düşünüyordu.

İslamlar, Türkler, Tatarlar hakkında Fransızcada, Rusçada, Türkçede ne kadar kitap yazılmışsa hepsini okudu.

Türklerin, Tatarların, Müslümanların geçmişteki kuvvetini ve şimdiki zayıf hallerinin sebeplerini öğrendi. Rus yönetimindeki Tatarların milliyetlerini ve dinlerini yavaş yavaş unuttuklarını gördü. Kazan'da çalışmanın bir sonuç vermeyeceğini anladı. Amcası Kara Memişoğlu Osman Sultan'ın, şansı yaver gitmiş **Cava'da** hükümdar olmuştu. Onunla haberleşiyordu. Amcası Turhan'ı davet etti. Onun sayesinde Avrupa başkentlerini gezmeye başladı. Gezdiği şehirlerin müzelerinde, saraylarında, mabedlerinde İslamlara ve Türklere ait gördüğü levhaları, heykelleri, binaları kalbinde gittikçe alevlenen bir ateşle etraflıca inceledi, araştırdı.

Rusların 1293 savaşında Kars ve Plevne'den aldıkları topraklarımızdan Petrograd'da "Varşavski Vagzal" demiryolu istasyonu civarında inşa ettikleri kule, daima bir kin heykeli halinde Turhan'ın karşısında dikilirdi.

Viyana'da "Stefan Kilisesi'ne" kadar girmiş olan İslam düşmanlığını gösteren ve intikam hissini uyandıran kabartma taş levhaya nefretle baktı.

Şehremaneti Müzesi'nde Kara Mustafa Paşa'nın resmini ve bahtsız kumandana benzetilen, onunla kıyaslanan kesik kelle ve gömleği gördü.

Bosna Hersek Fatih Kasım Bey'in kılıcını. Sokullu Mehmet Paşa'nın üstünde Esmâ-i Hüsnâ hakkedilmiş tolgasını, Türk bayraklarını, Siget, Petervaradin, Zanta savaşlarının levhalarını bir başka müzede inceledi.

Avusturya'da siyah şarapla şampanyayı karıştırarak **"Türk kanı"** adını verdikleri içkiyi içenlerin keyfine düşmanca hislerle baktı.

Macarların mukaddes kabul ettikleri **Sent Etiyen "Sent İştvan"** tacının iç tarafında **Türk Kralı Geza** yazılı olduğunu ve hicretin beşinci yılından beri Şark İmparatorlarının Macarları Türk kabul ettiklerini öğrendi.

Peşte'deki Macar Müzesi'nde, Mohaç muharebesi esnasında **Macar Kralı Layoş'un** vefatını, **Belgrad** kuşatmasının tasvir eden levhaları, Peşte'deki **"Körüt" meydanında** ve Zigetvar kasabasındaki **Zirinyi** adına dikilen heykellerde Osmanlı bayraklarının hor ve hakir görülmüş, hakarete uğramış

vaziyetini gördü.

Roma'da Sigistin Kilisesi'nde Haçlı savaşlarını gösteren tabloları hiç aşağılık duygusuna kapılmadan seyretti. **Fransa'da** Galerî Ofis ve Galerî Pitti'deki padişahlarımızın, serdarlarımızın yirmiye yakın tasvirini inceledi.

Venedik'te Doge (Doj) sarayında ve tersane müzesindeki deniz savaşlarımıza ait tablolar karşısında saatlerce daldı.

Paris'te Luxemburg Müzesi'nde "Şerif'in Adaleti" ismiyle bir sarıklı herifin dört kadını kestiğini tasvir eden ressam Benjamin Constan'ın tablosunu seyrederken, bu hayal mahsulü kin ve nefret telkin eden resimleri görünce titredi.

Paris'te "Envalid" kapısının önündeki **1. Abdülhamid** zamanında dökülüp Cezayir'den Fransızların ganimet olarak el koyup getirdikleri toprak görmek istemedi.

Versailles Müzesi'ndeki Kırım ve Cezayir savaşlarına dair resimler ve eski elçilerimizin Paris'te kabullerine ait tabloları bu örnekler üzerinden değerlendirdi.

Almanya'da Heilbronn şehrinde iki buçuk asırdan beri her akşam saat beşte, Türk hücumuna karşı ikaz için klişelerde çalınan ve "Türk çanı" denilen çan sesini dinledi.

Sekiz yüz sene İslam nurunun parıldadığı İspanya'ya geçti. Endülüs hükümdarı 1. Abdurrahman tarafından inşa edilen ve bugün kiliseye çevrilen, eşi benzeri bulunmayan güzelliklerin, oymaların, nefis Kur'an hat yazılarının badanalarla kapatılan 1093 mermer sütunlu ve 19 kapılı **Kurtuba Camii'nin** harabesini ziyaret edip, her nasılsa korunmuş mihrabının ihtişamı ve ruhaniyeti önünde secde etti.

İşbiliye'de tahrip edilen **Elmansur Camii'nin** vahdetten (birlikten) bir nişane gibi kalan minaresine, "Elkazar" yani Elkasar denilen Arap sarayında, harem ve elçi dairelerinin gözleri kamaştıran heybetine ve zarafetine hayran oldu.

Gırnata'da, Siyera Nevada dağların eteğinde, mütevazı ve sade bir cephe altında İslam Medeniyeti'nin nurunu, azametini ortaya çıkaran lacivertli, kırmızılı ve altın yaldızlı güzelliklerin, güneşin doğuşuyla bir cennet güzelliği halinde parladığı **Kaletü'l-hamra** veya sadece **Elhamra** denilen saraya hayran oldu. Dört yüz sene önce, divanhanelerinde cihanın en derin alimlerinin, en

yüksek şairlerinin, en büyük filozoflarının -ki hep Allah'ın birliğine inanan- Müslümanlardı.

Aslanlar avlusunda "Elbereke" denilen havuz başında **İbn-i Saraç** ailesinden İspanyolların boğazladıkları otuz altı kişinin kanlı başlarının bu havuz içine atıldıklarını gözünün önüne getirdi. İslam'ın hoşgörüsüyle karşılaştırmca; Hristiyan fanatizminin ne cehennemi bir çirkinliği olduğunu bir kere daha anladı. Sarayın eski güzelliği, zarafeti ve inceliğiyle, son zamanlarda İspanyollar tarafından yapılan tamiratın kabalığı dikkatinden kaçmadı.

Cihanda güzellikte eşi bulunmayan bu zarif mihrabın pirinçten yapılmış kapısının kilo ile satıldığını, İbn-i Saraç dairesinin oymalı kapılarının odun diye yakıldığını, bu süslerin kireçle kıyılmadan nasıl badana edildiğini, Katoliklerin kadir bilmezliğini düşündü ve kan ağladı.

Kastilya Kralı, zalim lakabıyla hatırlanan "Don Pedro'nun" sarayına davet ettiği Gırnata Hâkimi "Ebu Said'i" aç gözlülük yaparak, üstündeki mücevherler için şehit ettiğini, İslam emirinden çalıp bir müddet sonra bir İngiliz prensine verdiği yakuttan, İngiliz kraliçelerinin tacını süslediğini öğrendi.

Avrupa'dan sonra Fas'a, Cezayir'e Tunus'a Mısır'a gitti. Galip milletler tarafından Araplara yapılan işkenceleri gördü. İskenderiye'den Bombay'a geçti. Hint'teki İslam alemini inceledi. **Batavya'da amcası Osman Çavuş'un** yanına ulaştı. Onunla günlerce bu konuları istişare etti. Osman Çavuş, çok bilgili değildi. Fakat edindiği tecrübeler ve yaşadığı maceralar onu olgun bir insan yapmıştı. Parlak zekâsı ve doğru muhakemesi vardı.

Turhan'a:

"-Oğlum, dedi. İslam toplumları arasında Türkiye'den başka bağımsız bir devlet, Türklerden başka çalışan, gayretli bir millet kalmadı. Dinin temeli, İslam'ın koruyucusu Türklerdir. İstanbul'a git, millettaşlarınla çalış! İstedığın feyzi orada bulursun.!

Turhan, Mısır üzerinden Dersaadet'e gitmeye karar verdi.

Vapur **Beyrut'a** uğradı. Orada kayıkçıların bile Fransızca konuştuklarına şaşıtı kaldı.

Gemi İzmir'e uğradı. Orada altı saat kaldı. Bir araba ile şehrin içlerini gezdi. Serve-

tiyle, camileriyle, çeşmeleriyle, tezgahlarıyla halis bir Türk yurdu olduğunu anladı. Turhan'ın bindiği Hidiviye vapuru, seher vakti **Dersaadet Limanı'na** girdi. Gümüşü süsten tüller altındaki muhteşem minareleriyle, muazzam kubbeleriyle İslamiyet'in payitahtı (başkenti) birden göründü. Tereddütler içinde bir hakikat gibi...

Ahur Kapı Feneri'nin önünden gemi yavaşça ilerlerken, **Turhan** güvertede seğirtiyor;

-İşte padişahımın sarayı...

-İşte Sultanahmet...

-İşte Süleymaniye... Diyordu...

Ayasofya tarafına bakmak onun ismini anmak istemedi. Onun adını **"Hidayet Camii"** koydu. **Rusya'da, Paris'te** tanıdığı Türklerden, **Beyoğlu'nu, Boğaz'ı** öğrenmişti.

Ruhtıma çıktığı sırada, bu İslam başkentinin yerden bir avuç toprağını aldı. Ahdetmişti. Öptü. Yüzüne gözüne sürdü. Gümrükten çıktı. Bir arabaya bineceği sırada ruhtımda boylu boyunca kahvelerdeki meyhanelerdeki şapkalı palikaryaları gördü. Şaşaladı. Utanmasaydı; **"yanlış olmasın" burası Dersaadet midir? Payitaht mıdır? Burası Türk başkenti midir...?"** Diye soracaktı.

O gün Miraç Kandil'inin bir gün sonrasıydı. Küçüklüğünden beri, dini bir hürmetle icraatlarının hayranı olduğu **Yavuz'un** türbesini öğleden sonra ziyaret etmek istedi. Abdest aldı. Minimini En'am'ı Şerifi'ni cebine koydu. Bir araba ile **Sultan Selim Camii'ne** gitti. Caminin güzel ve yüksek avlusunun ötesine berisine yığılan toprak ve taş kümelerine ve bu ihmale canı sıkıldı.

Selim'in dört halifeden sonra, İslam'ın en büyük hadimi olan o büyük Selim'in camii böyle bakımsız mı olmalıydı..? Avlunun kenar setlerine dayandı. Turhan'ın Haliç'e Eyüb'e, Sarayburnu'na doğru süzülen bakışları dolaştı, döndü. **Yavuz'un** türbesinin eşiği önünde titredi ve yükseldi. Kahraman hünkâr ezeli tahtını bir Tuğrul mehabetiyle (yüceleri, yüksekleri seven, heybetli, güçlü, kuvvetli bir kuş) bu tepeye kurmuş, göklere yakın duruyordu.

Ruhani cazibe Turhan'ı türbeye çekti. Yüreği çarparak kapıyı itti. Kapalıydı. Türbedarı aradı. Bulamadı. Düşündü :

-Garip! Kandil günü, Miraç günü bu türbe ziyaret edilmez mi? Müslümanları birleştirmek için perişan olmakla iftihar eden Hali-fe-i İslam'a hürmet bu mudur..? Hadim-ül

Haremeyn'e hizmet bu mudur..?

Naçar pencereye başını dayadı. Tozlanmış camların arkasından secde eden ruhuy- la mezarın önünde ürperme, hayranlık ve saygıyla durdu. Büyük, heybetli, beyaz ör- tülü sandukanın etrafına sedef kakmalı bir parmaklık çevrilmişti. Sedef parçaları dar- gın birer göz gibi pırıldıyordu. Bu sadelikte azamet vardı. Baş taraftaki uzun kavuğun üstüne burmalı bir sarık sarılmış ve ucu yan tarafa sarkıtılmış, sarığın üstünden kavu- ğun al tepesi bir şule kıvılcığında fırlamıştı. Baş ve ayak uçlarına tesadüf eden büyük iki piriş şamdanın mumlarının üstüne geçi- rilen yıldızlı külahların üzerinden kayarak kubbeye asılı avizenin billurlarına aksedip ayrılan ikinci güneşi titreyen, dönen, uçan yine konan yeşil, sarı mor damla damla ışık- larıyla bu sade, gösterişiz türbeyle uhrevi bir feyiz, cennete benzeyen bir ihtişam veriyor- du. Burası sade ve mağrur milletin, sade ve mağrur vicdanın timsaliydi.

Turhan türbeyle baktı. Feyze baktı. Nura baktı. Büyük hakanın, büyük şairin:

Ateş kesilir geçse saba gülşenimizden,
mısraının ihtişamını bir kere daha anladı.

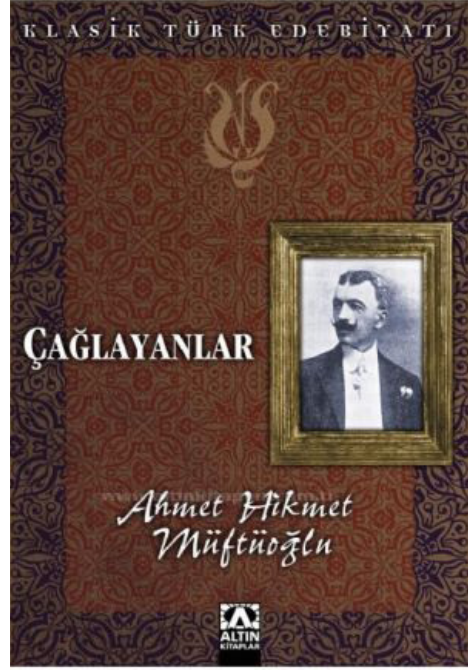
Ey nur-i zatı lem'a ca'ı muvahhidin,
Ey Mushaf-ı muhabbet-i canan-ı mü'minin'
Maksad senin rıza'yı şerifindir. Ey Şefi!
Diğer tarika kılmadım it'abı müslimin..!
Eyle Selim'i bendene şefkati şefaet et!
Ey şaf-i güruh-i günahkâr-u müzribin.

Nat-ı Şerifi'ni hatırladı. **Resulullah'a karşı
bu samimi bağlılığın, bu azametli yalvar-
manın huzurunda Turhan erimiş gitmişti.**

Türbenin, lacivert zemin üstüne kırmızı be- yaz çiçekli halısına gözleriyle, ruhuyla yüz sürdü. Mushaf'ını çıkardı. **Yavuz'un** müba- rek ruhuna bir **Sure-i Feth** tilavet etti. San- dukanın etrafındaki rahleler üstünde açık duran birkaç **Kur'an'ı Kerim'i**, o mübarek ruhun açılmış kanatları sandı. Saygıyla tür- benin demir parmaklıklarını öperken, mil- letin sukutunu, değerini kaybedişini düşün- dü. Kalben feryad etti. **Selim. Selim..!**

Çekip kılıcını yüksel, mezar- pakinden
Nezare sal yine bu safiline bir nevbet..!
Dedi çıktı.

Sultan Selim Camii'nde ikinci namazını kıldı. Kalbi mağrur, dimağı münevver oldu- ğu halde otele döndüğü zaman "bu hasta adam varislerinin birer birer kuruyup yok olacaklarını görecektir ve ondan sonra..yine

yaşayacak..." Dedi.

Turhan, İstanbul'da ilk tatil gününü Hali- fe'nin Cuma Alayı'nın seyretmeye ayırdı.

Bu manzaradan, bu ihtişamdan gönlü gu- rur ve sürurla doldu. Türk Ocağı'ndan dost- lar edinmeye, üniversitede derslere dinle- yici olarak giriyor, hocalarla sohbet ediyor, gazete yöneticileriyle görüşüyor, İslamlık, Türklük hakkındaki fikirlerini hükümetin ileri gelen alimleri ve memurlarıyla tartı- şıyordu. Kendisi gibi düşünenlerde gayret yoktu. Gayretli olanlar, onun ateşini yakıcı zararlı buluyor, daha zamanı gelmedi diyor- lardı.

O şimdi her şeye köpürüyordu. Bankalarda, şirketlerde Fransızca işlemlere, subaylarda Almanca tekerlemelere, denizcilerde İngi- lizce tavırlara, tekkelerde Farisi münacat- lara isyan ediyordu. Dikkat etti. Bu Türk başkentinde ticaret alanında yalnız Türkçe bilen bir Türk iş bulamıyor, aç kalıyordu. Yalnız Fransızca bilen bir yabancı her za- man başarıyor, refah içinde yaşıyordu. Av- rupa'da eğitimini tamamlamış bir arkadaşı hükümetin resmi bankasına girmek istemiş ve Rumca bilmediğinden reddedilmişti. Halbuki aynı bankada Türkçe konuşama- yan pek çok memur ve memure vardı.

Turhan sokakta, duvarlarda ve camekan- larda, dükkanların üstlerindeki Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca hatta Rusça

ilanlara, yazılı kâğıt parçalarına, reklamlara bakar; "Yarabbi" bu memlekette bir zabıta bir belediye, bir yayın düzenlemesi yok mu diye feryad ederdi..? Bu hallere isyan eder, kalın bastonunu kavrar, polis müdürüne, yayınevi müdürlerine gider baştan savulurdu. Gazeteler makaleler yazar sansür edilirdi. Büyük makamlara dilekçeler yazar "muhafaza" kaydıyla evrak odalarına gönderilirdi. Buralarda başarılı olamayınca dil okullarından birinde öğretmen oldu. Bir müddet sonra, talebeyi dersten başka şeylerle meşgul etmekle suçlandı. Görevinden istifa etmek zorunda kaldı.

Nihayet son bir tecrübeye daha kalkıştı. Babasına mektup yazdı., Rusya'daki emlakını satıp, işlerini tasfiye edip, elde edeceği önemli miktardaki nakit ile **İstanbul'a** gelmesini istedi. Bu parayla modern ve ulvi bir okul açacak, öğrenciye dini ve millî terbiye, teknik ve uygulamalı eğitim verecek, girişimci ve yeterlilik sahibi, imanlı, becerikli, yılmaz ve yorulmaz gençler yetiştirecekti. Aynı zamanda bir şirket kuracak, memleketini ve soydaşlarını yuvarlanmak üzere oldukları uçurumun derinliğinden haberdar etmek için bir gazete çıkaracaktı. Bu gazetenin merkezinde bir konferans, bir konser bir de çalışma, okuma salonu kuracaktı.

Dilimizin, imlamızın düzelmesine çareler arayacak, bir millî eğitim teşkilatı kuracaktı. Turhan'ın evinin duvarları İslam ve Türk hakanlarının resimleri, ayetler, hadisler ve Türk şairlerinin şiirleriyle süslüydü. Yazı odasının kapısının önünde: "Ey iman edenler, sabrediniz, düşmanlara metanet gösteriniz, birleşiniz ve Allah'tan korkunuz ki felah bulasınız..." Bir duvarda ; "Benim ümmetimin tek vücut gibidir." Salonun köşesindeki rafın üstünde kenarları süslemelerle çerçevesi, **Namık Kemal'in** "Vaveylası" yazılmış bulunuyordu.

Bu memlekette ne kızlar ne erkekler dini ve millî terbiye görüyorlar. Geleneklerini unutmuşlar, İtalyan okulunda okuyan İtalyan, İngiliz kolejinde eğitim görenler İngiliz, Fransız terbiyesi görenler Fransız oluyorlar. Zehra'nın eğitimi de bir yabancı okuldaydı. Konferanslarına en düzenli olarak devam eden Zehra idi. Bu kızı fikrime, emelime ortak olacak sandım. Aldandım. Zehra'nın aklına, irfanına itimat ettim. Terbiyenin zekaya galip geleceğine ihtimal vermedim.

Çünkü onu seviyordum.

Turhan bunları itiraf ederken ağlamaya başladı. Bu zayıflığından kendisi de utandı. Göz yaşlarını sildi. Evliliğimizden sonra, kasabalarda, ilçelerde beraberce konferanslar vermek için bir iki sene Anadolu'da gezmek istediğimi söyledim. Önce kabul etti. Sonra bu geziden önce Avrupa'ya gitmek istediğini itiraf etti. Kendisine kaybedecek vaktimiz olmadığını, vatanın fedakâr, azimli gençlere muhtaç olduğunu anlattım. Yalvardım, yakardım. "Sen kafayı bozmuşsun" dedi. Ertesi gün Türk Ocağı'ndan birlikte çıktık. Fikrini yazıyla bildireceğini söyledi. Ve benden ayrılmak istedi. Beyoğlu'na gidip beyaz patiska vesaire alacağını söyledi. Böyle şeyleri Tülbentçi Muhittin Efendi'den almak mümkünken Beyoğlu'na çıkmanın günah olduğunu söyledim. Bu haklı serzenişime; "sen böyle küçük şeylerle uğraşa uğraşa çıldıracaksın Turhan...!" Dedi. Hışımınla yanımdan ayrıldı...

Küçük şeyler... Fakat asırlardan beri böyle küçük şeyler bir araya toplanı toplanı pek büyük bir şey oldu. Başımıza çöktü. Bizi ezdi. Pencereden başını çıkarıp dışarı baktı. Evlerin yapılarındaki duygusuzluğa, milliyetsizliğe, biçimsizliğe, kişiliksizliğe üzüldü. **Benlik olmayınca varlık olmaz. Millet sanatkâr olacak. Sanatında Türk damgasını, Türk usulünü, şahsiyetini gösterecek...!** Millet zengin olacak. Dağlardan, yayılardan, derelerden, denizlerden, sokaklardan, saraylardan, konaklardan, evlerden, kulübelerden, döşemelerden, halılardan, elbise-lerden, yüzlerden bir Türk kültürü bir İslam kültürü parlayacak. Bir İslam Türk sanatı, medeniyeti taşıyacak... Bunları hep ben yapacağım... **Yahut bu duygusuz, gönülsüz, haysiyetsiz, muhabbetsiz, vatansız sürü arasında yaşamayacağım.** Öleceğim...! Kara Memişoğlu Turhan köpürmüş, bağırırken elini göğsüne, alınına vuruyor, kalkıyor, oturuyordu. Gözleri fırlamış, dudakları morarmıştı. Elleri titriyor, sesi boğuluyordu. **Turhan**, mütemadiyen babasına, amcasına mektuplar yazıyor, birinin ticaretini, diğerinin hükümetini bırakıp **İstanbul'a** gelmelerini istiyordu. Kendisiyle beraber ya İstanbul'da ya da Türk ilinin bir köşesinde teknik ve bilim okulları açmak özel bir danışma kurulu oluşturmak, bir gazete çıkarmak, bir büyük Türkçe sözlük yazmak, zengin aile-

sinin Türkiye’de fabrikalar açmasını sağlamak istiyordu. Babası onun ruhu sağlığının bozulduğunu anlamış, hemen Rusya’ya geri dönmesini yazıyor. Amcası nasihatler veriyordu.

Turhan, milletin uyuşukluğundan, hükümetin ihmaliinden, dini ve milli terbiyeye itina gösterilmediğinden şikâyet eden şiddetli tonda bir konferans verdi. Ertesi gün, beş sivil polis evini bastı. **Turhan** karşı geldi. Bu sırada Boşnak bir polisten de bir tokat yedi. Kitaplarını, sandıklarını karıştırdılar, kağıtlarını aldılar. Bir hafta tutukladılar. Bu darbe, bu ateşli ruhu bütün bütün alevlendirdi. Evine döndüğünde penceresini açtı. Bahar her tarafı renklere, kokulara bürümüşü. Pencereden başını çıkardı. Karşıkı bahçede, erik, kiraz, elma ağaçları beyaz pembe çiçeklerini açmış, serçeler cıvıldaşıp uçuşuyorlardı. Birden feryad etti... **“Leylekler gelmeyin, serçeler uçmayın, çiçekler açmayın...! Burada bahar yoktur. Güneş sarı bir gölgedir. Yeşil otlar toprağın küfüdür. Sıcak rüzgâr cehennemnin nefesidir. Kır langıçlar...”** Hangi evin saçağına konsanız oradakilerin ahlarnı, inlejšlerini işiteceksiniz. Hangi ocağın üstünde tüneseniz onu sönmüş bulacaksınız. Her tarafta kara hayaletler geziyor... Ya rab! Ya Rab! Yurdumu ahirette olsun bana düşmansız göster...!

Turhan artık kimseyle görüşmüyor, gündüzleri sokağa çıkmıyor, yemiyor, uyumuyor, eriyordu. Sakalı uzamış, saçları yağlanmış, geceleri karanlıklarda تنها sokaklarda geziyor, en ziyade loş Yeraltı Camii’ne gidiyor, bir köşede kalbini sadece Allah’a yöneliyor saatlerce düşünüyordu. Bazen kendi kendine söyleniyordu.

Bir gece sabaha kadar sokaklarda hayalet gibi gezindi. Ortalık ağarırken **kendisini Sultan Selim Camii’nin** avlusunda buldu. Yüksekten alacakaranlıkta bir haydut gibi kuşku, ürpemeler içinde uyuyan Fener’e, Beyoğlu’na baktı. Titredi... Türbenin dışında durdu, düşündü... Caminin etrafında dolaştı, inledi... Bir küçük kapıyı itti. Minarenin merdivenleri gözüktü. Ağır ağır çıktı. Son şerefeye gelmişti. Etrafı karanlık derinlikleri dinledi. Yükseklerde ve uzaklarda birer ikişer yıldızlar söndükçe kuytu-luklarda horoz sesleri ağılıyordu...! Boğaz’ı, Çamlıca’yı, Sarayburnu’nu, Kağıthane sırtlarını, Eyüp serviliklerini süzdü süzdü...

Onlara titremeden gözleriyle ve ruhuyla veda etti. Şerefelerin korkuluğunun üstüne çıktı. Bir kartal gibi göğsünü gerdi. Kollarını açar açmaz boşluğa yuvarlandı.

Civar halk sabah namazına geldikleri zaman şadırvanın önünde parçalanmış bir ceset buldular. Hüviyetini anlamak için ceplerini aradılar. Şöyle bir kâğıt çıktı.

“Ey Yavuz...! Milletimin selameti için yalvaracaktım. Ayaklarına kapanmak için sana yükselmek istedim. Yarı yolda gözlerim karadı. Sendeledim ve düştüm. Allah günahımı affetsin...”

Türkiye’nin o günlerde içinde bulunduğu durumu bir Türk gencinin gözünden, onun hissiyatından, geçmişe ve geleceğe dair hayallerinden hareket ederek “vatan ve millet” sevgisinin, nasıl hayal kırıklığına döndüğünü, yürek burkan cümleleri eşliğinde göz yaşlarıyla beraber okuruz. Devletimizin çöküşünün başladığı, sosyal hayatın yozlaşmaya başladığı Devlet-i Aliye’nin başkentinde “Dersaatte” ki insan ve toplum ızdırıp veren manzaralarını bu kadar yürekten anlatan, duygularımızı bütün içtenliğiyle yaşamamıza vesile olan ve tüylerimizi diken diken ayağa kaldıran bir başka yazı var mıdır bilmiyorum? Onu okurken **Namık Kemal’in, “Hürriyet Kasidesi”** aklımıza gelir. Hakir olduysa millet, şanına noksan gelir sanma,

Yere düşmekle cevher, sakıt olmaz kadr-ü kıymetten

Vucudun kim hamir-i mayesi hak-i vatan-dandır

Ne gam rah-ı vatanda hak olursa cevri-ü mihnetten

.....

Felek her türlü esbab-ı cefasın toplasın gel-sin

Dönersem kahpeyim millet yolunda azim-metten

Hikâyede bazen heyecanlı bir hatip, bazen de bir destan kahramanı gibidir.

.....

Vatan bi-vefa nazende-i tannaze dönmüş kim

Ayrırmaz sadıkan-ı aşkınlam-ı gurbetten

.....

Ne yar-ı can imişsin ah ey ümmid-i istikbal Cihanı sensin azad eyleyen bin yes-ü mih-netten

ACZİMİN
GİRYESİAhmet
Sevgi

کوتولکدن آلیقویمایان نماز نماز ده کل
کوتولر دخی الینی یوزنی یوماز ده کل

NAMAZ VE KÖTÜLÜK

*Kötülükten alıkoymayan namaz namaz değil,
Kötüler dahi elini yüzünü yumaz değil.*

8 Ekim 2025

(Ahmet Sevgi)

MESNEVİ'NİN
GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

پس زبان محرمی خود دیکرست
همدلی از همزبانی بهترست

*Şu halde mahremlik dili, başka bir dildir.
Gönül birliği dil birliğinden daha iyidir.*

(Hz. Mevlânâ)

GÖNÜL DİLİ

*Ana dilleriyle konuşur, anlaşıyor dünyada insanlar,
Gönül diliyse bambaşkadır, onu hal ehli herkes anlar.*

8 Ekim 2025

(Ahmet Sevgi)